

Arcadia 1689 Componist Klas Torstensson maakt opnieuw werk over koningin uit zeventiende eeuw

Consternatie om Zweedse Christina

In zijn nieuwe koorstuk *Arcadia 1689* bezingt componist Klas Torstensson (64) zijn fascinatie voor Christina, de koningin van Zweden die troonsafstand deed en zich bekeerde tot de kerk van de vijand.

ERIK VOERMANS

Voor zijn nieuwe koorstuk *Arcadia 1689* had componist Klas Torstensson liturgische belletjes nodig, *celestial altar bells* in het jargon. Maar waar vind je die? Hij toog naar de grootste kerk die hij in zijn woonplaats Haarlem kon vinden, de St. Bavo, en vroeg of ze daar liturgische belletjes verkochten. Hij kreeg een ietwat verontwaardigd antwoord: "Meneer, dit is geen rooms-katholieke kerk!"

Gaan we nu drieënhalve eeuw terug in de tijd, dan begrijpen we waarom de beslissing van koningin Christina, 'de koningin van de Zweden, Goten en Vandalen', om in 1654 het lutherse geloof vaarwel te zeggen en zich te bekeren tot het catholicisme, daar voor de grootste mogelijke ophef zorgde.

Christina was de dochter van Gustav II Adolf alias de Leeuw van het Noorden, de Willem van Oranje van Zweden, de man die in de Tachtigjarige Oorlog tegen de vuige papen had gevochten en op het slagveld was gesneuveld. En die dochter stapte nu over naar de vijandige kerkleer? Alsof het nog niet erg genoeg was, deed ze tegelijkertijd troonsafstand en ze vestigde zich uiteindelijk in het Vaticaan, waar ze ook ligt begraven. Een Zweedse mythische figuur was geboren.

Torstensson (64), in Zweden geboren en opgegroeid, maar al veertig jaar woonachtig in Nederland, maakte Christina al eerder onderwerp van een muziekstuk. Ze is één van de vrouwen die figureren in zijn liederencyclus *In grosser Sehnsucht*, geschreven voor zijn vrouw, de prachtsopraan Charlotte Riedijk. Maar het onderwerp bleef hem zozeer bezighouden dat hij nu zelfs werkt aan een driedelig, twee keer 45 minuten durend muziektheatraal project over Christina, waarvan *Arcadia 1689* het

Kardinaal Azzolino beantwoorde haar vurige liefdesbrieven op de rem

laatste deel moet worden.

"*Arcadia 1689* is mijn eerste koorstuk," zegt Torstensson. Daarbij rekent hij *Isogloss* uit 1985, voor 24 solostemmen, niet mee: "Dat was weliswaar ook een werk voor koor, maar er werd niet in gezongen. In elk geval niet op een traditionele manier. Het stuk was behoorlijk agressief en ging

Klas Torstensson: 'Christina vind ik in al haar complexiteit razend interessant!'

FOTO MATS VAN SOOLINGEN

er vooral over hoe je de stem anders kon gebruiken. Na al die jaren waarin ik werk aan een opera en aan liederen, is die impuls wel wat gesleten. Bovendien, als je lang samenleeft met een zangeres, leer je wel af dat zingen alles is behalve zingen, haha." Hij noemt het nieuwe stuk 'heel mooi'. "Het zit vol muzikale dingen

die doen denken aan vervlogen tijden – kreten slaken en zo – maar dat staat nu allemaal veel meer dan vroeger in dienst van een dramaturgisch verhaal, waarmee ik een inkijsje wil geven in het leven van de Zweedse koningin Christina, die ik in al haar complexiteit razend interessant vind."

In *Arcadia 1689* vertelt Torstensson op poëtische wijze Christina's levensverhaal in omgekeerd chronologische volgorde: De *Proloog* begint met haar dood, op 19 april 1689, in de vroege morgen. Terwijl zij haar laatste adem uitblaast, schreeuwen de kooplieden beneden op straat dat ze verse vis hebben.

"Ik ben op studiereis geweest naar Rome en heb daar de plek gezien waar ze stierf, in haar slaapkamer in het Palazzo Corsini, aan de Tiber. Een afschuwelijke plek, met hoge versierde plafonds."

Na de proloog volgen vier madrigalen en een epiloog, waarin het koor boven een lage E in de bassen unisono haar sobere grafscript reciteert: 'Deo Optimo Maximo vixit Christina annos LXIII': 'Voor de almachtige God leefde Christina 63 jaar.'

'Het zit vol muzikale dingen die doen denken aan vervlogen tijden'

In het eerste madrigaal citeert hij *O morte* van Alessandro Scarlatti (de vader van de beroemdere Domenico), die bij Christina in Rome in dienst was als hofcomponist.

"Het laatste madrigaal, *Trollkonan*, wat 'de heks' betekent, gaat over exorcisme, duiveluitdrijving. Je hoort bezweringsformules en soms wordt de muziek daar bijna minimalistisch." Het derde madrigaal, *Sempre mia*, vindt hij het mooist. "Ik speelde de muziek voor aan Charlotte en die herkende er meteen Puccini's *Vissi d'arte* in. Dat was blijkbaar opgeslagen in mijn onderbewuste. *Vissi d'arte* – 'Ik leefde voor de kunst'. En dat was precies wat Christina deed, dus het was nog functioneel ook."

"In Rome manifesteerde ze zich als mecenas voor dichters en componisten. Ze richtte daar de *Academia dell'Arcadia* op, een soort particuliere club voor kunst en nijverheid, een salon avant la lettre."

Er is lang beweerd dat ze lesbisch was, omdat ze een verhouding had met een hofdame, zegt Torstensson. Maar bekend is ook dat ze een verhouding had met kardinaal Decio Azzolino, die Christina's vurige liefdesbrieven op de rem beantwoorde om de schijn van zijn celibaat op te houden. Ook Azzolino stierf in 1689. Toeval?

"In 1965 hebben ze Christina's graf tombe geopend om via bekenonderzoek definitief uit te maken of ze nou wel of niet een hermafrodit was, zo als eeuwen was gefluisterd. Dat gebeurde onder het toezicht van kardinalen. Ze bleek een doodnormale vrouw te zijn."

ZaterdagMatinee. Torstensson-Arcadia 1689. Groot Omroepkoor o.l.v. Gijs Leenaars, 21/3 in het Concertgebouw (aanvang 13.30 uur).